

Anton Benvin

ŽIVOT OBITELJI S KRISTOM

U izlaganju polazimo od pretpostavke da je ovo predavanje na jednoj Obiteljskoj ljetnoj školi, pa će shodno naravi slušateljstva u svojoj biti ono više-manje biti školsko. To se uvjetovanje ne može zaobići ni u jednoj školi, pa ni u ovoj našoj Ljetnoj, uz ostalo i zato što svi koji su tu jesu tu zato što su, netko na ovaj a netko na onaj način, uvidjeli da im školovanje kojim su prošli nije reklo ni dalo sve što im je sada za život i rad potrebno. Ima, uviđamo, još nečega čega smo željni kao žedna zemlja vlage: znanja, svježih spoznaja, novog gledanja i ponašanja, raznih »disciplina« kojima još nismo ovladali. Nije to samo naša neprilika — ili, ako se povoljnije uzme, naša prilika i šansa (*kairos*) — nego je to sudbina i drugih ljudi, naših suvremenika. Često čujemo govoriti o novim znanostima (ekologiji, kibernetici, informatici...), a da o raznim specijalizacijama i ne govorimo. Čovjekova je stvarnost da stalno uči; dok je god živ, mora da se nečemu novome i korisnome uči. Vidimo: da bi čovjek, znalac i djelatnik (*homo sapiens — homo faber*), bio to što mu ime kazuje, mora biti čovjek-učenik (*borna discipulus*).

Kad je već tako, ovo bi izlaganje trebalo da bude disciplinirano: želi posredovati određeno učenje, znanje ili uvide o obiteljskom životu kršćanskih vjernika; odnosno, u skladu s općom temom Škole (»obiteljska duhovnost«), želi biti doprinos odgovoru na pitanje: što je obiteljska duhovnost kao nauk ili »disciplina«? Na što поближе mislimo kad govorimo o obiteljskoj duhovnosti?

Svi smo, i kao ljudi i kao vjernici, pozvani da budemo učenici u permanentnom životnom obrazovanju. Nije to neka novost našega vremena, iako moramo reći da se ta nužda sve više ističe u novije doba, pa to i na razini svijesti postaje jasno sve većem broju ljudi. Koliko je, međutim, već stara Crkva na svoj način bila svjesna te iste potrebe, po-

kazuje upornost s kojom je na taj odnos života upozoravala svoje članove. Na primjer, tko je u Poreču posjetio znamenitu Eufrazijevu baziliku iz VI. stoljeća, vidio je na plohi povrh trijumfalnog luka Isusa Krista: prikazan na mozaiku u svome domu (crkvi), on ga dočekuje kao kućedomačin u pozi učitelja. Ulazeći u njegov dom, vjernik ga svaki put vidi na zelenom prostoru, okružena likovima dvanaestorice apostola: ovi stoje, a Krist sjedi s knjigom u ruci, kao onaj koji ne samo živi i kraljuje nego i stalno predaje znanje, učeći sve ljude. Pred njim smo, poput onih apostola, eto, svi mi slušatelji i učenici, primatelji njegova predanja.

Ako pak u Obiteljskoj školi o duhovnosti mora netko uzeti riječ i kao predavač, to mu je moguće jedino ako je i sam prethodno pokušao biti učenik, jer Evanđelje veli: »Svi će biti učenici Božji« (Iv 6, 45). Svoju je Crkvu Isus u svijet poslao da ide među ljude te da, propovijedajući Evanđelje, učini njegovim učenicima sve narode, tj. da ih na određen način uvede u njegovu »školu«; ili, rečeno u kontekstu ove Škole, da njegovim učenicima učini i sve ljudske obitelji.

U razvijanju teme slijedit ćemo naš zadatak kako nam ga određuje naslov: *Život obitelji s Kristom*, U tom ćemo iskazu razlikovati temeljne pojmove:

1. život
2. obitelj
3. Krist.

Vjerojatno su to za većinu nas vrlo redovite i naoko dobro poznate riječi. Ipak, stavljajući ih u zadatak prvom predavanju, priređivači Škole zaželjeli su da se njihov međuodnos i navezanost, kao i misaoni sadržaj, pokušaju nekako probuditi i potanje osvjetliti.

Ovdje ćemo, u prvom dijelu (I), progovoriti nešto o svakoj od tih tema kako nadolaze, a onda, u drugom dijelu (II), pokazati njihovu unutrašnju uzajamnu teološku ovisnost: kako se Kristov život obitelji dijeli i kako u njoj dalje živi?

I.

1. *Život*

Možda se doista treba pitati: što znači u sprezi naslova život? Što je »život s Kristom« danas? Ako je, kako velimo, život s Kristom bit kršćanstva, kako je to prisutno u obitelji? U kojoj je obitelji to stvarnost? Što bi značilo kad se rekne: obitelj *živi* s Kristom? I dalje: koliko je to istina naših obitelji (onih koje su počele sklapanjem sakramenta ženidbe, »u crkvi«)?

Znamo da je bit kršćanstva, pa onda i kršćanskih obitelji, koje sada imamo u vidu, ostvarivati, tj. nastavljati, razvijati i dovršavati Kristovo djelo. Kršćanin je onaj u kome se Kristovo djelo događa,

u kojemu ono postaje čin i bitak. A Kristovu je djelu cilj: *dati život*.

a) Značajna je u tom smislu završna rečenica Ivanova evanđelja (20, 30–31)¹, gdje evanđelist piše:

»Isus je pred svojim učenicima učinio i mnoga druga znamenja, koja nisu zapisana u ovoj knjizi (tj. u 4. evanđelju). A ova su zapisana (zato) da vjerujete: Isus je Krist, Sin Božji, i vjerujući da u njegovu Imenu imate život.«

Ta važna zaključna tvrdnja evanđelja, koja očituje osnovnu piščevu namjeru pri pisanju knjige, ima svoju pretpovijest i pretpostavke. Istaknimo ih:

1. Božji je Sin, postavši »tijelo«, živio na zemlji kao čovjek i tu djelovao;

2. Evanđelje je *knjiga* koja to djelovanje opisuje u nizu od nekoliko izrazitih prizora (nekoliko, ne svih), tzv. *znamenja*;

3. što je opisano, zapisano je s određenom svrhom:

— da ljudi koji za to doznaju uzvjeruju,

— i da, vjerujući, »u njegovu Imenu« imaju život.

Slijed istaknutih vrednota ide, dakle, ovim redom: Isusov (zemaljski) život i djelo — pisano evanđelje (knjiga) — vjera — život.

Po tome je očito da su zapravo i dvije krajnje od tih veličina bitno na vezene jedna na drugu: Isusov život i djelovanje na zemlji jednostavno je u funkciji Života; a to se i inače u istom evanđelju tvrdi ovako:

»Ja dođoh da imaju život,

u izobilju da ga imaju« (Iv 10, 10).

Za Ivanovo je evanđelje uopće svrha utjelovljenja, kao ulaska Božjega Sina u naš svijet i povijest, da imamo život.²

b) Ono što se drugdje u objavi zove: »spasenje«, »otkupljenje«, »izbavljenje«, »opravdanje«, »pomirenje«, »oslobođenje«, »milost« ili slično, Ivan radije zove život ili život vječni.³

c) U skladu s time, ispovijest naše vjere izrečena na osnovi Nicejsko-carigradskog vjerovanja mogla bi glasiti i ovako:

»Vjerujem u jednoga Boga. . .

i u jednoga Gospodina Isusa Krista,

Sina Božjega jedinorođenoga . . .

¹ Evanđelju je pravi svršetak ovdje na kraju 20. poglavlja (20, 30–31). Slijedeća, sada 21., glava odaje narav jednog dodatka: usp. C. H. DODD, *The Interpretation of the Fourth Gospel*, Cambridge 1968, 290.

² Izraz život (grčki *zoe*, ne *bios*) dolazi u Ivana 36 puta, od toga sprega »*imati život*« 14 puta. O značenju tog života u Ivana: vidi C. H. DODD, *n. dj.*, 144–150.

³ To je, jednostavno, svrha Kristova djela i boravka među nama; a u 4. evanđelju predstavlja »jednu od poglavitih tema«, s kojom se druge ovdje spomenute ne mogu uspoređivati: usp. C. H. DODD, *n. dj.*, 144.

Boga od Boga, Svjetlo od Svjetla, pravi Život od pravoga Života...
koji je radi nas ljudi i radi našega života
sišao s nebesa ...

I u Duha Svetoga, Gospodina i životvorca...»

Iskazana tako, temeljna dogma naše vjere o Sinu Božjem, zvuči malo drukčije, ali za nas i naše suvremenike možda ne manje pravim i uvjerljivim izrazom; jer je pitanje koliku prednost ima pred riječju »život«, na primjer, riječ »spasenje« ili koja druga.

Mi ćemo stoga tu Ivanovu orijentaciju preuzeti kao putokaz svome daljnjem zajedničkom razmišljanju, predmnijevajući da je tema »život« nešto za čovjeka temeljno, i zato a priori više-manje svakomu jasno i poželjno, pa onda i prihvatljivo.

Više puta smo čuli i Pavlove rečenice: »Meni je živjeti Krist« (Fil 1, 21) ili: »Živim, ali ne više ja: u meni živi Krist« (Gal 2, 20). Te i slične Apostolove tvrdnje slažu se s Ivanovima, kao, na primjer, s onom na samom početku evanđelja:

»U njemu bijaše život« (Iv 1, 4).

To je, dakle, objavljeno i u knjigu zapisano tako da spada u srž »poklada vjere« (*depositum fidei*); ali se svejedno smijemo pitati: što zapravo znači da je u Kristu život? Po čemu je taj život — život? I još: u kojemu je Kristu danas taj život život za nas?

Mislim da se to može po Evanđelju razložiti ovako: Onaj u kojemu jest život postao je tijelo i prebivao među nama (Iv 1, 14), tako da od njegove punine (života) svi mi primismo, mi koji vjerujemo u njegovo Ime (Iv 1, 12), i to milost na milost (Iv 1, 16), jer po Mojsiju bi dan Zakon, a po Isusu Kristu milost i istina (Iv 1, 17), to jest apsolutni Život, kao puna stvarnost (»istina«) i dar nad darovima (»milost na milost«).

U kršćanskoj vjeri ima više tajni ili otajstava (misterija). Obično se tri smatraju ponajvećima i za kršćanstvo temeljnima: Presveto Trojstvo, Utjelovljenje i Milost¹; to jest, prva tajna kazuje Boga kakav je u sebi (kako je jedan, a trojčan, »troosoban«); druga kako je Božji Sin postao čovjek u jednoj povijesnoj ličnosti, Isusu, Marijinu sinu iz Nazareta, koji je živio i ljudskom smrću umro, ali je snagom Duha uskrisen i uznesen u Božju slavu; treća kazuje kako je Bog živ u nama, kako nam se milosno priopćava.

Ta treća tajna vjere očituje, objavljuje, vjerniku otkriva pravu narav Crkve, odnosno i pravu narav žive kršćanske obitelji.

¹ Vidi K. RAHNER, *Geheimnis* u: LThK IV, 596; H. MÜHLEN, *Una mystka persona. Die Kirche als das Mysterium der Identität des Heiligen Geistes in Christus und den Christen. Eine Person in vielen Personen*, München—Paderborn—Wien ²1967, 1.01—1.04.

2. Obitelj

Crkva se ostvaruje ondje gdje je Bog po Isusu Kristu u snazi svoga Duha nazočan i djelatan u ljudima koji ga vjerom prihvaćaju, dopuštajući da ih pomalo sa svih strana svijeta, od četiri vjetra, sakuplja u svoje vječno Kraljevstvo, gdje će oni predstavljati njegovu veliku obitelj. Crkva je prava Božja obitelj (iako ne cjelovita, ni savršena) svaki put kad se ljudi i na zemlji nadu zajedno, okupljeni »u ime Isusovo«, tako da se može stvarno reći da je živi Isus Krist s njima, jer je tako i obećao (usp. Mt 18,20; 28,20). Raspravljajući o toj prisutnosti Krista u Crkvi, Drugi vatikanski sabor nadahnuto je ukazao na njezine osnovne *liturgijske* momente: Krist je nazočan i na djelu u euharistijskom otajstvu, i u osobi službenika i naročito u svetim prilikama; nazočan je i na djelu svojom snagom u sakramentima, tako, na primjer, kad netko krsti, Krist je onaj koji krsti (odnosno, kad se netko ženidbom vezuje, Krist je onaj koji ga združuje u obitelj svoje Crkve); nazočan je i na djelu u svojoj riječi, jer on govori dok se Pisma čitaju i slušaju; nazočan je i na djelu kad moli i psalme poje Crkva, jer je sam rekao: »Gdje su dvoje ili troje zajedno u moje ime, tu sam i ja među njima« (Liturgijska konstitucija *Sacrosanctum concilium*, 7).

Za te momente, načine ili forme Kristove prisutnosti u Crkvi na zemlji Sabor upotrebljava izraz: »*praesens adest*«, što znači: prisutan je, nazočan je i na djelu. Kad je profesor H. Schmidt s Gregoriane u Rimu predavao taj stavak Konstitucije, volio je zastati i utrošiti znatno vrijeme da istakne zamašnost misli crkvenog učiteljstva, koja se nije mogla nekako izreći ni s »*praesens est*« »prisutan je«, niti samo s »*adest*« — »tu je«, »uz nas je«, nego se moralo reći bremenitije, pleonazmom: »*praesens adest*« — prisutan, tu je na djelu.

U taj niz liturgijskih momenata Kristove prisutnosti moramo uvrstiti i mnoge druge, poimence one u djelima ljubavi i milosrđa (u skladu s riječima evanđelja: »Bio sam gladan, i dali ste mi jesti...« — Mt 25,31 si.) ili u trpljenju, progonstvu i mučeništvu (usp. »Ja sam Isus, kojega ti progoniš« — Dj 9,5).⁵

Ako se sad vratimo naslovu: *Život obitelji s Kristom*, pa ga shvatimo u smislu iskaza: *Obitelj živi s Kristom*, dotično u smislu analognih izričaja: Krist je prisutan, tu je na djelu u obitelji, iz obitelji, kroz obitelj; on je tu — živ, mogli bismo se pitati: što to znači prosječnom našem vjerniku u konkretnoj kršćanskoj obitelji?

⁵ Saborski tekst veli: »Da dovrši tako veliko djelo (tj. spasenje), Krist je u svojoj Crkvi uvijek prisutan, a osobito u liturgijskim činima« (n. mj., 7). Ovime se općenito spominje trajna Kristova djelatna nazočnost u Crkvi, ali se razrađuje samo ona »liturgijska«.

Kao što je istina za euharistijsku prisutnost ili Kristovu prisutnost u drugim sakramentima, gdje Crkva vjeruje da on djeluje stvarno čim je sakramentalni čin izvršen (*ex opere operato*), ovdje bi se očekivalo objašnjenje u čemu se sastoji tajna Kristove obiteljske prisutnosti; ili u čemu je njegovo življenje i djelovanje u obitelji upravo *njegovo*, dakle ne samo od nas nego i od njega, koji je netko Drugi nego majka, otac ili dijete u domu, Drugi nego svi oni koji su u obitelji zajedno. To je, čini se, srž zadatka ili problema koji nam je zadan.

a) *Domašaj naslova*

Naslov predavanja: »Život obitelji s Kristom« samo je jedan od mogućih, jer se očevidno može ništa manje ispravno i dobro problem izreći i ovako: Kristov život s obitelji, ili Kristov život u obitelji; Život (i djelo) Kristovo po obitelji, kroz obitelj, iz obitelji itd. Ove ponajbolje formulacije nisu danas bez aktualnosti jer nas upozoruju na dinamizam Božjega u obiteljskom svijetu, u smislu — recimo — tzv. obiteljskog apostolata, ili aktivnog djelovanja za Božje Kraljevstvo, ili u smislu evangelizacije svijeta (kao biti »sol zemlje« i »svjetlo svijeta«: usp. Mt 5,13—15), pa je dobro da sve te moguće nijanse stalno imamo na umu kako bi nas opominjale na bogatstvo implikacija duhovnog života u obitelji.

b) *Značenje Kristove obiteljske prisutnosti*

Vratimo se pitanju: kako pojmiti Kristovu prisutnost i život u obitelji? Odgovor glasi: otprilike onako kako se poima Kristova prisutnost i život u Crkvi; i to stoga što su veličine »crkva« i »(kršćanska) obitelj« slične i podudarne stvarnosti, kad se teološki vrednuju.

Naime, Crkva — to su ljudi koji prihvaćaju po vjeri ono što je Krist predao apostolima te u sebi žive životom njegova Duha pa se drže zajedno kao njegovo »tijelo« ili »narod«, »ovčinjak« i si. (usp. Dogmatsku konstituciju o Crkvi, »*Lumen gentium*«, 6—7.9 ss). A to, uz dužne modifikacije, vrijedi i za kršćanske obitelji, koje se vjerom otvaraju Kristovu djelu te primaju njegova Duha, postajući njime jedno »tijelo, duša i srce«.

Zapravo, Crkva u punom smislu, Crkva u kojoj sve što jest jest »Crkva« (tj. u kojoj je postignuto savršeno jedinstvo, svetost, katoličnost, sabornost u svemu rasponu vremena i prostora), takva je Crkva samo ona konačna, eshatološka, »nebeski Jeruzalem«. Crkva će biti takva »kad bude slavno dovršena, na koncu vjekova ... tj. kad budu kod Oca sakupljeni u sveopćoj Crkvi svi pravedni, počev od Adama, 'od Abela pravednoga sve do posljednjeg izabranoga', kako se čita u svetih Otaca« (»*Lumen gentium*«, 2). Ta je Crkva, i samo ta, u strogom smislu *svēpća* (*ecclesia universalis*) — kako je zove Drugi vatikanski sabor. A to znači da svaka druga Crkva, tj. svako drugo ostvarenje Kri-

stove Crkve na zemlji ne doseže, ni brojem ni vrsnoćom, nigdje i nikada te punine, tog savršenstva i općenitosti; nego spomenuta je punina eshatološki cilj, ono zadnje na horizontu, čemu svaka prava Crkva na zemlji prirodno i neodoljivo teži.

Zato, i biskupija kao krajevna crkva (koju isti Vatikanski sabor prokazuje kao »poglavito očitovanje Crkve« kad slavi euharistiju i druge liturgijske čine na čelu s biskupom i njegovim prezbiterijem)⁶, ili župa kao tipična pomjesna crkva (jer, na neki način, sačinjava vidljivo »predstavništvo« Crkve razasute po svemu svijetu)⁷ ili, što nas ovdje osobito zanima, i obitelj (kao »kućna crkva« — *«ecclesia domestica»*)⁸ — sve to jest pravo, ali u isti mah djelomično i nepotpuno, oživotvorenje punine jedne svete Kristove Crkve. Dakle, i obitelj (kao što i župa, ili biskupija, pa i Katolička Crkva na zemlji) jest prava Crkva, jer su u njoj pripadni članovi po vjeri stvarno (realno) povezani s Kristom Isusom, snagom istoga Duha Svetoga.

• U tom smislu apostolski spisi prve Crkve smatraju obitelj *Crkvom u domu* (*hc kat'oikon ekklesia*: Rim 16,5; 1 Kor 16,19; Kol 4,15; Filem 1—2), isto onako kako se i pojedine vjerničke općine po gradovima smatraju *Crkvom u gradu* (na primjer, Crkvom Božjom u Jeruzalemu: Dj 8,1; 11,2; u Antiohiji: Dj 13,1; u Kenhreji: Rim 16,1; u Korintu: 1 Kor 1,2; 2 Kor 1,1) ili kako se i vjernički skupovi u pojedinim krajevima smatraju također Crkvom, Crkvom u pokrajini (na primjer, u Judeji: Dj 9,31; u Galaciji: 1 Kor 16,1; Gal 1,2; u Aziji: 1 Kor 16,19 itd).

Ako, dakle, postoji tolika srodnost veličine »Crkva« na pojavnom i nazivnom planu, već prema njezinu konkretnom ostvarenju (u pokrajini, u gradu, ili u domu, u obitelji), bit će tomu teološki temelj to što u svakom od tih povijesno-uvjetovanih i nepotpunih oživotvorenja zajednice vjernih nalazimo istu bit, bit Crkve: a to je da je isti živi Krist nazočan i na djelu svagdje gdje su ljudi kao vjernici okupljeni »u njegovo Ime«.

U daljnjem izvođenju zaključaka imat ćemo pred očima obitelj u tom teološko-ekleziološkom smislu, promatrat ćemo je kao Kristovu Crkvu u domu.

⁶ »... Crkva se poglavito očituje u punom i djelatnom učešću svega svetog naroda Božjeg u istim liturgijskim slavljinama, a osobito u istoj euharistiji, u istoj molitvi, kod jednog oltara kojemu predsjedava biskup okružen svojim svećenstvom i služiteljima«: *Sacrosanctum concilium*, 41, 2.

⁷ »... Zupe, uređene po mjestima pod pastirom koji zamjenjuje biskupa... na neki način predstavljaju vidljivu Crkvu rasprostranjenu po svijetu«; n. mj., 42, 1.

⁸ »... Iz ženidbene zajednice proizlazi obitelj... U toj nekako kućnoj Crkvi (*in hac velut Ecclesia domestica*) roditelji neka budu svojoj djeci riječju i primjerom prvi vjesnici vjere...«, *Lumen genitum*, 11, 2; usp. *Apostolicam actuositatem*, 11.

3. *Isus Krist*

Već smo naglasili da Isus Krist i život idu skupa. Evanđelje, naime, izjavljuje ne samo da »u njemu bijaše život« (Iv 1,4), nego da je on •osobno »put, istina i život« (Iv 14,6). Dakle, da Isus Krist jest život.

Sad dolazimo na pitanje: koji je to Krist u kojemu je život »život« il koji *jest* život? Ako je taj život za nas, za mene i za tebe, za našu djecu, u kojemu Kristu, gdje i kako naći taj život?

Odgovor će zacijelo biti na crti Evanđelja: naći ćemo ga u onome Kristu koji je prebivao među nama, kojemu je »šator bio među nama« (usp. *eskmosen*: Iv 1,14), koji je vječna Božja Riječ (usp. Iv 1,1–3), pravi, jednorodeni Božji Sin (Iv 1,14.18; 3,16.18; 1 Iv 4,9).

»Šator« ili »Hram« (usp. Iv 2,19–22) jest njegovo tijelo. No to tijelo u kojemu je među nama stanovao iskusilo je smrt, a onda je prešlo k Ocu, u slavu (usp. Iv 13,1; 17,5). Vidljivo i iskustveno život je Kristov ljudima bio osjetno dohvatljiv u smrtnom tijelu samo do križa. Poslije tog, onkraj smrti, Krist i njegov život ljudima je dohvatljiv drukčije: »U Duhu«. Smrt nije dokinula Kristove prisutnosti za ljude, samo joj je •omogućila novu »primjenu«, u novom ambijentu, u »duhovnom Hramu«, u »duhovnom Tijelu«, u Crkvi⁹, sve dok se u punini ne dovrši u vječnom Šatoru ili Hramu na nebesima (usp. Otk 15,5; 21,3.22).

A sve naše obitelji (kao i sve župe, i sve biskupije, i sve »druge« Crkve) jesu »put« k tom ostvarenju, odnosno, one su »na putu« da to budu, da budu ono što *još nisu* a što ipak u neku ruku bitno *već jesu*. Obitelji naših vjernika (ukoliko su »crkva«) mjesto su i prilika, »tijelo« i »hram«, »svetište« gdje Krist nastavlja svoje djelo i život »za život svijeta« (Iv 6,33.51).

No kad smo rekli da je život u Kristu, i to u onome Kristu koji je prebivao među nama, dužni smo kazati i to da, po onome čime jest život, taj Krist nije izdanak i plod ove zemlje, nego je dar koji je izišao iz Oca; on je došao od Boga, kao Drugi nego Otac. Život koji je Kristov, to je uprvom redu život vlastit Bogu Ocu, jer Otac je počelo i ishodište svega života. U njemu »biti« isto je što i »živjeti« — Život. No, Otac nije sam, On ima Sina (Bogu je bit da ga ima!), i sve što ima, Bog ima ne tek za sebe, nego i za Drugoga:

»Doista, kao što Otac ima život u sebi, tako je i Sinu dao da ima život u sebi« (Iv 5,26).

Ako je, dakle, život u Kristu, u Kristu kao Sinu Božjem utjelovljenome, onda je to život od Oca dan, a od njega primljen i stalno primani. Kao i svjetlo danje i dan: ako je dan svijetao, nije svijetao od sebe, nego od izvorišta svjetla, od Sunca: dan je primljeno i trajno primano Sunčevo svjetlo. U tom smislu je kršćanska starina u »Danu« gledala simfool Kristov.

⁹ Usp. gore citat i tumačenje Kristove prisutnosti u Crkvi: *Sacrosanctum concilium*, 7.

Činom Utjelovljenja dogodila se novost. Tim korakom Bog je želio omogućiti da se njegov od vječnosti primani i življeni život po Sinu, kao čovjeku, priopći i nama, i to na nama moguć način, kako bismo ga mogli stvarno ljudski primati i imati u izobilju, tj. u istoj mjeri intenziteta u kojoj ga i Sin, Isus Krist, ima sada, tj. kao čovjek, u izobilju.

II.

Obiteljski život kršćanskih vjernika teži k toj punini sveljudskog života što ga čovjek Krist Isus imade i živi sada u slavi Očevoj. U Evanđelju je obećao:

»Ja živim, i vi ćete živjeti« (Iv 14,19; 6,57), to jest: kako ja živim, tako ćete živjeti i vi.

I to je temelj nade naših obitelji. Drukčije rečeno: u našim obiteljima stanje *ne može* biti beznadno, ne može biti bez nade, jer nije bez nade dokle god se obitelj drži Krista i pristaje uz njega, odnosno, dokle god je on tu, nazočan i djelatan. Dakako, ako *jest* — jer se u nekim obiteljima može dogoditi i suprotno, može nastupiti njegovo isključenje (kao kad u nekim stanovima dođe do isključenja struje, pa nema energije, ni topline za grijanje, ni struje za pranje, ni svjetla...). Ali, i kad je tako, tj. i onda kad obitelj trenutno nije uz Krista, ni tada stanje nije beznadno, jer se naša obitelj može opet uključiti u Krista, kao i stan u strujni krug nakon poremetnje. Bog je svoju vjernost čovjeku zajamčio zauvijek te svojoj Riječi ostaje vjeran, uvijek spreman na savez i na uspostavu suradnje.

Kako se zbiva uspostava povezanosti s Kristom? Kako se to događa? Što nastaje našim uključivanjem u Kristov misterij, u Kristov »sistem«? (Neka se pokuša taj izraz ugraditi u naš postojeći misaoni svijet, ili bar podnijeti ga, iako smo svjesni da kategorije iz tehničkog svijeta nisu osobito pogodne za dočaravanje Božjega svijeta; ali ipak, ako su nekad Pavao i prva Crkva upotrijebili izraze, posuđujući ih iz javno-političkog života tadašnjega društva (kao što je slučaj s riječju »tijelo«) ili iz vjersko-bogoslužnog područja židovstva (kao što je slučaj s riječju »hram«), vjerojatno ima nekoga smisla da i mi danas, govoreći našem čovjeku, pokušavamo o Bogu i njegovu otajstvu govoriti kategorijama, koje su sada u opticaju, pa su našim suvremenicima same po sebi familijarne i nekako od prve razumljive, ili bar razumljivije od tolikih drugih, preuzetih iz negdašnjih civilizacija (na primjer »hram«, »obrezanje«, »zakon« itd.).

Kako se u Kristov misterij (ili »sistem«) uključuju naše obitelji? Što se tu zapravo zbiva?

To je zadnje pitanje koje smatramo da nam je zadano.

Prva Ivanova poslanica izjavljuje:

»Tko ima Sina, taj ima život« (1 Iv 5,12).

Kako je to moguće? Gdje i kako mogu naše obitelji imati Sina Božjega?

Imati Sina Božjega Isusa kako ga je imala Marija iz Nazareta, njegova majka, očito nije moguće više nijednoj ženi. Nije ga moguće čak imati u gostima, kao što su ga primale ondašnje obitelji: Šimuna Petra, farizeja Šimuna, carinika Levija, Zakejeva (Lk 4,38; 5,27 ss; 7,36 ss; 19,1 ss). Nije moguće susretati ga, gledati očima, slušati ušima, ticati rukama, kako su to mogli suvremenici u Galileji, Samariji i Judeji, napose učenici koji su s njime često drugovali (usp. 1 Iv 1,1–3). Nije moguće, jer takvog Isusa više nema; »takav« je bio živ do smrti, a poslije je drukčiji«. Tzv. »povijesni Isus«, Isus kakav je bio u društvu tadašnjih obitelji, više nije tu. Međutim, Isus je i danas tu, osobno isti (usp. Heb 13,8), samo drukčije. On živi, ali ne više u »slabosti tijela«, nego u »sili Božjoj« (usp. 2 Kor 13,4). Zato Pavao, koji nije Isusa sreo za njegova zemaljskog života, veli da ne poznaje Krista po »tijelu«, nego po »Duhu« (usp. 2 Kor 5,16; 1 Kor 12,3 ss).

a) Evanđelje veli:

»Tko vjeruje u Sina, ima vječni život« (Iv 3,15–16),

ili: »Tko (tako) vidi Sina te vjeruje u njega,

ima vječni život« (Iv 6,40),

i još: »Tko vjeruje, ima život« (Iv 6,47).

Ove su rečenice paralelne onoj navedenoj gore iz Prve Ivanove (1 Iv 5,12), samo što je »imanje« Sina zamijenjeno s »vjerovanjem« u Sina, po čemu izlazi da je vjera ona djelatnost koja čovjeku omogućuje da stekne Sina, da ga »ima«.

Dakle, vjera, ili moći vjerovati u Sina, znači moći imati Sina, moći doći u posjed njega i njegova života. Vjerom, naime, čovjek postaje sposoban primiti ono što Isus daje, a to je upravo ono što je i sam, kao čovjek, primio od Oca svojega da bi mogao biti što jest: tj. Bogu Sin, sluga, saveznik, pravednik, prijatelj, miljenik, prorok, apostol... I to ne tek kao Bog, nego kao čovjek, jer za nas je on posrednik kao čovjek. Određeno je da svi primimo od njegove punine (Iv 1,14.16), ali što primamo, primamo »po mjeri Kristova dara« (Ef 4,7), po mjeri koja je obilježena njegovim čovječtvom.

b) Isus je kao čovjek, da bi postigao puninu Božjega života, primio Očeva Duha.

On je snagom Duha naprosto kao čovjek i počeo biti, »začet po Duhu Svetomu« (usp. Mt 1,20); na Mariju je, da bi ga začela i rodila, sišao Duh Sveti, »osjenila je sila Svevišnjega« (Lk 1,35), tj. sila Božjeg života. Istim je Duhom i snagom, vele Djela apostolska, bio pomazan (prigodom krštenja), odakle se vratio »pun Duha« (Lk 4,1.14), ili pun

Božje sposobnosti da prođe zemljom, čineći dobro i liječeći bolne i opsjednute (usp. Dj 10,37–38).

I nadasve, on je silom Duha ponovno oživljen, uskrišen i posađen Bogu zdesna, kako ističe Petar na Duhove:

»Desnica je Božja njega uzvisila.

(Tog je časa) primio od Oca obećanje, Duha Svetoga ...

I tako je Isusa Bog učinio i Gospodom i Kristom!« (Dj 2,32–33.36)

Kršćanska objava i Crkva svojom predajom svjedoči da ono što vrijedi za Isusa čovjeka osobno, vrijedi i za nas, jer je on čovjek bio i ostao »radi nas ljudi i radi našeg života«, »da imamo život, u izobilju da ga imamo« (usp. Iv 10,10). A da se to mogne ostvarivati, svojim je učenicima obećao i po uskrsnuću stvarno dao Duha, predajući im tako zapravo sve što je i sam primio od Oca kao snagu koja omogućuje, pokreće i oplođuje život. Njemu je ta snaga pravi život doista omogućila, omogućit će ga i nama. Apostol uči:

»Vi niste u tijelu, nego u Duhu,
ako Duh Božji prebiva u vama.

A nema li tko Duha Kristova, taj nije njegov.

I, ako je Krist u vama, tijelo je, doduše, mrtvo zbog grijeha, ali *Duh je život* zbog pravednosti.

Ako li Duh Onoga koji uskrisi Isusa od mrtvih prebiva u vama, Onaj koji uskrisi Krista od mrtvih *oživjet će* i smrtna tijela vaša po Duhu svome koji prebiva u vama« (Rim 8,9–11).

Sada možemo bolje razumjeti Kristovu izjavu:

»Ja živim, i vi ćete živjeti!« (Iv 14,19)

Mi živimo (samo) ako nam on od svojega Duha dade (1 Iv 4,13). Možemo također razumjeti zašto četvrto evanđelje, pri svoj oskudici podataka koje nam o Isusu nudi (preskače, naime, i Blagovijest, i začecje, i rođenje u Betlehemu, izostavlja povijest rasta, djetinjstva i mladosti u Nazaretu, pa i sam opis ustanove euharistije na Zadnjoj večeri), ali neće da mimoide pojavu Duha u času prvog susreta zbunjenih učenika i Isusa koji opet živi. Prikazujući taj susret, piše:

»Uvečer onoga prvog dana u sedmici, a učenici u strahu od Zidova zatvorili vrata, *dode* Isus, stade u sredinu i kaže im: '*Mir vama*'.

To rekavši pokaza im ruke i bok. I učenici *se obradovase* vidjevši Gospodina.

Ponovno im reče: '*Mir vama*'.

'Kao što je mene poslao Otac, i ja *šaljem vas*'.

Tada dahnu u njih i kaže im: 'Primate Duha Svetoga. Kojima *otпустite grijeha*, bit će otpušteni, a kojima zadržite, bit će zadržani'« (Iv 20,19–22).

Niz darova što ih Uskrsli Isus kao »milost na milost« dijeli svojim, po ovom opisu, izgleda ovako: (posjet i susret) — mir — radost — mir — poslanje — *Duh Sveti* — otpust grijeha.

No očito je da za sve te darove i milosti što ih Krist daje prvaj Crkvi,, da ih od njega ona primi i predaje dalje, dakle: i za dar mira, i za radost, i poslanje (apostolat), i otpust grijeha — za sve te darove prvi je uzročnik, djelatelj i proizvođitelj Duh Sveti; on je Duh životvorni (usp. Gal 5,22—23 i Nicejsko-carigradsko vjerovanje).

c) Taj se Duh može stvarno, realno primiti već u ovom vijeku ako se čovjek srcem otvori Bogu, imajući u Boga i njegova Duha povjerenja, tj. ako vjeruje. Vjerojatno se zato, odmah iza gornjeg susreta Uskrsloga s desetoricom učenika, opisuje i susret s jedanaestim, Tomom Blizancem, koji je u tom pogledu imao neke probleme, pa se na kraju zaključuje s blaženstvom:

»Blago onima koji, makar nisu vidjeli, vjeruju!« (Iv 20,29)

Primajući tako vjerom Duha Božjega, čovjek počinje u sebi imati princip Kristova života, koji počinje i u njemu biti počelom novoga, tj. života i djelovanja drukčijega nego li mu je bio dotadašnji život. A kako i Krist živi i djeluje u slavi upravo snagom istoga životnog počela, i vjernik počinje da *živi s Kristom*; ili, kad ga prime supruzi koji stvaraju obitelj, i njihova *obitelj počinje* (kao obitelj) *živjeti s Kristom*, tj. u stanju je misliti, osjećati, htjeti, odlučivati se, žrtvovati se i voljeti s Kristom, kao i Krist, po želji Kristovoj, po Kristu... Jednom riječju, obitelj počinje »biti« u Kristu, kako to veli Pavao (Rim 6,11.23; 8,1—2; 1 Kor 1,30 itd.)¹⁰. A »biti u Kristu« znači biti djelatatan, sposoban raditi i mijenjati ono što se bez Krista ne bi dalo mijenjati, a s njime se može (npr. opraštati neprijatelju, činiti dobro onome koji te mrzi i progoni, oživotvoriti »blaženstva«, dati život za drugoga...). Tu je tajna vjerničkoga posvećenja, tajna obiteljske svetosti, koja je na dnu — kako sad vidimo — zapravo tajna duhov(n)osti ili prožetosti srca Duhom Boga živoga. I kad u životopisima svetih čitamo da je netko, koji je kasnije postao »velik« kršćanin i »svet«, to zarana primio od svojih rođitelja, od svojega oca ili majke (spomenimo Origena, Bazilija Velikoga i njegovu braću, Ivana Bosca, Tereziju od Djeteta Isusa, Maksimilijana Kolbe, Leopolda Bogdana Mandića, pa i živuću Majku Terezu iz Calcutte itd.) — to znači da je njihova obitelj bila stvarno sposobna da, uz život tijela i krvi, uspješno djeci preda i život Duha Božjega, osposobljujući ih malo pomalo da sve slobodnije i samostalnije žive u Kristu, da žive s Kristom, za Krista i za njegovo djelo, da budu Crkva.

Da bi, dakle, u ljudima nastala Crkva, nužno je da oni prime onoga Duha kojega je kao čovjek primao Isus, kojega je u punini stekao u času proslave, a kojim i sada živi u onome što zovemo »budući vijek«,

¹⁰ Izraz »u Kristu« dolazi u Apostola čak 164 puta: o smislu usp. J. BONSIRVEN, // *Vangelo di Paolo* (tal. prijevod djela *L'évangile de Paul*) Roma 1963, 356—362.

koji još očekujemo. U tom smislu pisao je u davnini sveti Irenej (t oko 202.):

»Gdje je Crkva, tu je i Duh Božji;
a gdje Duh Božji, tu je Crkva i svaka milost.
A Duh je istina.« (*Adversus haereses* 3, 24, 1)

Tako vrijedi i za naše vjerničke obitelji koje su Duha usvojile, koje su mu se otvorile i primile ga:

»Gdje je vjerna obitelj, tu je Duh Božji;
a gdje Duh Božji, tu je obitelj vjerna i svaka milost.«

Zaključak

Privodeći ovo razmišljanje svršetku, smatram korisnim pridometnuti: iako su potezi kojima se zacrtao život s Kristom u obitelji ostali općeniti i malo razrađeni, ipak su mogli svojom jednostavnošću pružiti na početku školi jasan vidokrug, koordinatni sustav i horizont promatranja problema. Na slijedećim će predavanjima biti da ono što je ovdje tek naktuknuto doreknu, upotpune i prodube s raznih vidika, kako je to programom i zamišljeno.

Tokom izlaganja čuli smo kako je cilj vjere život; po Prvoj Ivanovoj cilj je i zajedništvo (1 Iv 1,3); dakle, cilj je vjere zajedništvo života. To zajedništvo mi konkretno živimo u Crkvi, u obitelji (ili, i ovdje u Školi). Ono *već jest* neko, premda *nije još* potpuno, ali raste i teži da jednom bude ono zajedništvo života, koje je sada u Ocu i njegovu Sinu, Isusu Kristu. I zato, napajajući taj život na izvorima Duha, koji je vrelo vode života (usp. Iv 4, 14; 7, 38–39; 19, 30,34; 1 Kor 10,4; Otk 7, 17; 21, 6), i u Crkvi i u obitelji, s Kristom mi neprestano molimo njegovu želju: Dođi Kraljevstvo Božje! Dođi to zajedništvo!